

Bureaucratic Logic of Master's Degree

LOGICA BIROCRATICĂ A DOCTORATULUI

ADRIAN MIROIU

The assumptions behind public policies are discussed, with a special reference to conditions of getting an academic position. It is argued that the ways these issues are regulated incorporate epistemological and sociological suppositions concerning the nature of academic fields, the nature and the role of universities in society. If unquestioned, these suppositions lead to an inadequate framework for higher education.

Problema pe care doresc să o abordez în acest eseu are două fețe. Pe de o parte, ea apare ca una de rutină, minoră: una de felul celor cu care orice om care a lucrat vreodată în administrație s-a întâlnit în mod tipic și care, de aceea, nu pare să ridice cine știe ce întrebări "metafizice" ori cu o asemenea relevanță metodologică încât să merite să îi acordăm un spațiu atât de întins cum e cazul aici. Si totuși, pe de altă parte, vreau să susțin că problema este îndeajuns de semnificativă dintr-o perspectivă metodologică; iar acesta e motivul pentru care acestui aspect îi voi dedica în mare parte paginile de mai jos. Dar aş vrea să sugerez chiar ceva mai mult: că relevanța problemei este paradigmatică într-o vreme precum cea prezentă, în care transformările din toate segmentele vieții sociale par să solicite imperios să pătrundem dincolo de suprafață, de epidermă și să învărtim cuțitul în miezul cel mai rezistent la ele. Fiindcă, pe un caz banal, într-o activitate oarecare, se poate nota cum o decizie oarecare poartă cu sine, dar fără a spune explicit acest lucru, fără a face caz de ele, supozitii adânci - etice, politice ori chiar "metafizice" - pe care altminteri, la modul explicit, ba chiar cu ostentație, obișnuim să le dezavuăm, pretinzând că le-am lăsat demult în urmă. Scopul meu e acela de a oferi un exemplu pentru nevoia ca acțiunile noastre (chiar și cele "mărunte") să fie "reflexive": să se încovoie asupra lor însile, spre a-și descoperi, măcar în parte, preliminariile.

Un argument stufos

Așadar, problema pe care vreau să o abordez e următoarea: în vechiul statut al personalului didactic (aprobat prin 1969 și la care - până la adoptarea noului Statut - trebuia din când în când să se facă apel, atunci când prevederile lui fie nu erau în flagrantă incompatibilitate cu realitatea prezentă, fie nu fusese să înloucite prin alte acte normative) se găsease o prevedere de genul următor: pentru ca o persoană să poată candida la un concurs pentru ocuparea unui post didactic de conferențiar sau de profesor universitar, e nevoie ca aceasta să aibă titlul științific de doctor. Bun; dar, se adăuga - cred cu bună intenție - că, în acele domenii în care nu se organizează doctorat, Ministerul Învățământului poate aproba înscrierea unei persoane la concursuri ca cele menționate mai sus, chiar dacă nu împlinesc condiția doctoratului.

Din primul moment m-am înfiorat la ideea că, în calitatea pe care se întâmplă să o am prin 1996 în Ministerul Învățământului¹, urma să dă aprobări speciale pentru ca o persoană sau alta să se înscrie la, să zicem, un concurs pentru ocuparea unui post de conferențiar universitar la catedra de pictură ori de actorie a unei academii de artă. Fiindcă nu e greu să ne închipuim un scenariu de felul: să presupunem că un astfel de post de conferențiar e scos la concurs; sunt două persoane care vor să concureze (și niciuna nu are titlul de doctor, deci fiecare are nevoie de aprobare). Șeful catedrei, decanul, rectorul, pot face o adresă prin care să solicite doar pentru una din ele aprobarea în cauză. Motivele lor ar putea fi foarte diferite: criterii personale (de pildă, vîrstă persoanei; ea se apropie de pensie și, nu-i aşa, ar fi bine să nu se pensioneze ca lector) ori criterii profesionale. Dar dacă o persoană vine la mine cu o cerere prin care solicită acea aprobare, aş putea chiar numai eu să i-o dau (și să nu accept solicitarea oficială a instituției) etc. Cu ce cădere morală ar proceda? Si sunt sigur că oricui i-ar fi imposibil să inventeze reguli, în care să

creadă cu sinceritate și de care s-ar ghida când se pune problema de a da aprobări de înscriere la acele concursuri. Iar chiar dacă le-ar inventa, ar putea ele acoperi tot spectrul situațiilor posibile? Si chiar de-ar fi aşa, ar fi sigură acea persoană că le-ar putea respecta, că nu va ceda vreunui argument, vreunei vorbe ori vreunei influențe?

În spatele acestei dificultăți în care mă aflam e însă o temă gravă: poate oare un funcționar din Ministerul Învățământului să decidă într-o chestiune cum e numirea unei persoane într-o poziție academică² înaltă? (În particular, profesia mea e prea puțin legată de profilurile în discuție.) Mai precis, putem admite că recunoașterea meritelor academice se poate face prin intermediul unor mecanisme neacademice? Cred că, fără nici o îndoială, răspunsul este negativ. Iar opțiunea aceasta de principiu nu poate să se exprime practic decât prin decizia că înscrierea la aceste concursuri să fie liberă: ca urmare, aprobările ministerului sunt de prisos. (În paranteză fie zis, am văzut în mica decizie luată în acest sens și un semn al unei cerințe cu un caracter foarte general: într-o societate democrată, pozițiile și funcțiile trebuie deschise tuturor celor ce împlinesc condițiile pentru a le ocupa).

Excepția inclusă în vechiul statut al personalului didactic privea domeniul în care, în acea vreme, nu părea să aibă sens să se organizeze doctorat: educația fizică și sportul, artele plastice, artele dramatice, artele muzicale. Ipoteza de la care se pornea era aceea că a realizat un doctorat în pictură, de exemplu, este incompatibil cu genul de abilități necesare pentru a realiza performanțe în acest domeniu. Dacă pentru un matematician teza de doctorat e un mijloc dintre cele mai potrivite pentru a-și înregistra și comunica rezultatele, unui pictor ar fi absurd să i se ceară să-și traducă tablourile dintr-o expoziție în capitulo ale unei teze de doctorat.

După 1989 însă, nomenclatorul "ramurilor de știință" (cum se numesc, într-un chip nu prea fericit, marile domenii de specializare academică) în care se poate susține

doctoratul s-a extins. A apărut, de pildă, ramura: educația fizică și sportul, au apărut estetica artelor plătice, istoria artelor plastice³ etc. Dacă cineva are o clasă de pictură, iar încă sa cu studenții constă în "cursuri practice", atunci cu greu se poate respinge ideea că acest gen de activitate e incompatibil cu preocupările de estetica picturii (ca să nu mai vorbim de cele de pedagogia picturii etc.). Ca urmare, parcurgerea unui program de doctorat într-un atare domeniu nu pare inconcepțională. Pe de altă parte, s-au creat și structurile instituționale în acest scop: există conducători de doctorat în aceste domenii, unele instituții de învățământ superior au fost acreditate în acest scop etc.

Concluzia pe care am tras-o de aici nu e greu de ghicit: dacă prevederile cu privire la statutul personalului didactic care permiteau ca un pictor, un violonist, un actor ori un sportiv să devină conferențiar sau profesor universitar fără a avea titlul de doctor se întemeiau pe împrejurarea că în domeniile respective nu se organizau programe de doctorat, iar acum această situație s-a schimbat în sensul că aceste programe se organizează, atunci și împede că acele prevederi nu mai au obiect de aplicare (cel puțin în cazurile care până acum fuseseră luate ca paradigmatic). Își am procedat în consecință: în prima parte a anului 1996 concursurile pentru ocuparea unor astfel de posturi didactice s-au blocat; nu pentru că nu am mai acceptat să fie scoase la concurs posturi de conferențiar și de profesori, ci pentru că nu existau concurențe care să împlinească cerințele care se aplicau și în alte domenii: titlul de doctor, lucrări publicate în domeniu etc.

Numai că logica administrativă e prea necioplită dacă o comparăm cu uriașa complexitate a realității. Argumentarea mea, admit și acum, era corectă. Cred că ideea de bază a concluziei la care ajunsesem - aceea că nu aveam temeiuri pentru a spune că numirea într-un post academic a unei persoane, în domenii ca educația fizică, artele plastice, dramatice, muzicale, trebuie să se ghidizeze după criterii diferite de cele care sunt în funcțiu-

în celelalte domenii - nu e greșită. Dar ea poate fi rafinată ținând cont de două aspecte. Mai întâi, de faptul că logica administrativă operează tăieturi brutale și nu prea detaliate în realitate. Situațiile atât de complexe sunt împărțite în categorii mari, sunt conceptualizate în scheme nu foarte încărcate (tocmai pentru că trebuie să fie și manevrabile). Iar întrebarea care se ridică acum este: oare sunt sigur că un caz cade de o parte și nu de cealaltă parte a gardului? În al doilea rând, a fost foarte interesant să descopăr că poziția mea în Minister facea posibil și un alt mod de a privi lucrurile. Anume, sigur că punând la lucru logica decurgea acea concluzie, din premisele date. Însă puteam să interoghez însă acele premise, să mă întreb care e temeiul lor. Iar dacă ceva care displice apare în concluzie, înseamnă că și are în premise o îndreptățire, care deci poate fi chestionat. Întrebarea era: cum poate fi gândit acel cadru nou administrativ în care să funcționeze logica? Voi aborda pe rând cele două întrebări.

Din nefericire, prima reacție care a apărut la cerința de a aplica în chip coherent prevederile statutului a apelat la motivații extraacademice. Deși, aș vrea să subliniez, indirect cerința pe care am ridicat-o a făcut să crească interesul în jurul problemei dacă și în acele domenii nu cumva trebuie să imprimăm exigențe superioare. (Dar, nu de puține ori, problema a fost deplasată spre alte zone: spre opunerea, în academii de artă, a celor ce predau disciplinele "teoretice" celor care le predau pe cele "practice"; fiindcă situația apărea ca o încercare imperialistă a primilor de a și impune propriile criterii și celorlalți). Nu pot să uit, de pildă, amenințarea pe care mi-a adresat-o un actor, întâmplător membru al Parlamentului, că va aduce actorimea să protesteze în fața biroului meu de la Minister. Alt cineva mi-a atras atenția asupra faptului că decizia mea de a bloca bunul mers de până atunci al concursurilor trăgea o linie despartitoare care avea mari sanse să fie luată ca arbitrară. Arbitrară nu în sensul că încalcă anume prevederi legale (mulți erau, totuși, de acord că, pe baza premiselor existente, con-

cluzia mea era corectă), ci într-unul temporal: cu doar o lună mai devreme alte persoane concuraseră pentru ocuparea unor poziții academice echivalente, la fel fără a avea titlul de doctor, și câștigaseră concursul, fuseseră numite în calitate de conferențari ori profesori universitari. De ce ar avea o zi anume, când s-a întâmplat să trag acea nefericită concluzie, un statut cu totul ieșit din comun - atâtă vreme căt persoanele însese nu diferă în privința criteriilor profesionale? Sigur, la rigoare obiecția nu ține. Dacă am greșit o dată (avantajând pe cineva) nu înseamnă că trebuie să greșesc de atunci încolo mereu. Am întâlnit și alte argumente, sau (dacă nu argumente) cel puțin încercări de a fi convins. Aș vrea cu placere să împlinesc cerința formulată, mi-a zis cineva; numai că, a continuat el, două sunt impedimentele. Am aproape șaizeci de ani și mi-e greu acum să mă gândesc la ceva ce am știut mai bine de două decenii că nu e necesar. Apoi, bunăoară în domeniul "educație fizică și sport", sunt doar doi conducători de doctorat, iar locurile - cunoaștem cu toții prea bine acest lucru - sunt limitate. Ca om, am fost de acord; dar dacă voi am să schimb ceva, atari considerente nu aveau cum să mă convingă.

Trebuie acum să aduc în discuție un alt aspect al problemei. Cum voi argumenta mai jos, semnificația lui e complexă; însă, la modul direct, mi-a părut că susține puternic punctul de vedere la care ajunsesem. E împede că pentru ca cineva să ocupe o poziție de conferențiar sau de profesor universitar trebuie să împlinească anumite criterii profesionale. Acest lucru este analizat de comisia de concurs, de senatul instituției de învățământ superior, precum și de o comisie de specialitate a unui Consiliu Național cu atribuții în acest sens. De pildă, în domeniul științelor sociale pentru ca cineva să poată fi numit conferențiar e nevoie să aibă titlul de doctor, să fi publicat cel puțin două cărți de specialitate, să fi publicat câteva zeci de articole în reviste sau volume de specialitate etc. Aceste criterii țin desigur seamă și de specificul domeniului: astfel, în științele mili-

tare conceperea unei aplicații militare poate avea ponderea unui articol, ba chiar a unei cărți. La fel se întâmplă și în domenii precum artele plastice, artele dramatice ori educația fizică și sportul. Aici, realizarea unor roluri reprezentative în filme sau în piese, a unor concerte, a unor expoziții (personale sau de grup) ori obținerea unor premii internationale, câștigarea unor concursuri sportive de anvergură (naționale, europene, olimpice și mondiale) vor conta ca realizări profesionale care să îndreptăcească ocuparea unei poziții academice înalte.

Că astfel de realizări trebuie luate în considerare nu cred că putem pune în discuție. Altminteri ar fi ca personalitățile cele mai reprezentative din aceste domenii să nu fie atrase în pregătirea viitoarelor generații. Problema noastră e însă puțin diferită. Anume, pentru ca cineva să fie cadru didactic universitar trebuie să dovedească și abilități didactice. Iar acestea se exprimă, în chip paradigmatic, prin elaborarea unor cursuri, a unor caiete de seminar etc. Si nu pot crede că în domenii precum cele pe care le discutăm aici nu se poate face așa ceva. Or, ceea ce s-a întâmplat a fost că atunci când cineva urma să fie numit conferențiar sau profesor universitar, numai criterii ca numărul de roluri, de concerte, de expoziții și de titluri sportive s-a considerat că pot și trebuie să conteze.

Există însă cel puțin două dificultăți cu o astfel de abordare. Sustinând că performanțele sportive au rolul esențial în numirea cuiva într-o poziție universitară în domeniul educației fizice și sportului, cineva mi-a replicat la ideea că ar trebui să ținem seamă de criteriul doctoratului: cum, adică, un sportiv ca Francisc Văstag nu va putea fi numit profesor universitar? Mărturisesc că este foarte greu să răspund unei astfel de replici. Motivul e acela că, pentru a o formula, cineva trebuie să se sprijine pe supozitii cu totul diferite de cele pe care le-am avut în vedere până acum. Aici avem o lipsă de comunicare datorată unei incomensurabilități a ipotezelor asumate. Cea de-a doua dificultate poate fi expusă, la modul general, astfel. Atunci când,

Într-un domeniu oarecare, se pune problema dacă o persoană îndeplinește cerințele funcției de conferențiar sau de profesor universitar, cei care decid în această privință sunt membrii comunității academice. Se prea poate că, în conștiința publică, cineva să aibă reputația unui specialist de frunte într-un domeniu; dar, dacă în comunitatea academică acea persoană nu e privită astfel, ea nu poate emite pretenții să ocupe o poziție universitară. La noi, bunăoară, de câte ori nu am auzit că cineva este un analist politic de excepție! Însă, câtă vreme producțile sale sunt luate doar ca eseuri, nu ca lucrări științifice, ocuparea unei poziții universitare în domeniul științelor politice este dificilă (și, de multe ori, chiar compromisă). Or, aprecierea valorii prestației cuiva într-un rol, a interpretării unei lucrări muzicale, a unei expoziții - ca să nu mai vorbim de criteriile de obținere a unui titlu sportiv - se realizează în cadre extra-academice. Decizia dacă cineva va fi să ocupe o poziție universitară va fi luată de oricine, dar nu de membrii comunității academice. Totuși, se va obiecta aici, acele criterii după care se realizează aprecierea în cauză nu sunt diferite de cele academice: exact aceleași sunt și criteriile după care se ghidează comisiile de concurs, ori Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare! Această obiecție calcă însă alături de chestiunea pe care o avem în vedere. Fiindcă important aici nu e ca o comunitate academică să accepte criterii formulate în afara ei, ci ca ea însăși să le formuleze. Altminteri ne vom putea aștepta să întâlnim distorsiuni ale activității în universitate, imixtii de care pesemne că nu am mai vrea să auzim. Întradevăr, nu avem decât să extindem acest mod de a privi lucrurile în alte domenii și să vedem ce se întâmplă atunci. Am putea lua un caz extrem: cel al științelor politice. Dacă și aici am admite distanță foarte mare dintre practica disciplinei și reflecția conceptuală asupra ei (analog cu, să zicem, distanța dintre cursul practic de actorie și o lucrare teoretică de estetica artelor dramatice), atunci cu greu am putea susține că cineva, șef de partid, care a

fost de două ori ales senator (sau chiar președinte al țării) nu va putea pretinde cu îndreptărire să fie profesor universitar de științe politice. Or, cred că puțini sunt pregătiți să accepte această consecință; însă, accentuez, nu văd să fie deosebire de natură între tipul acestei prestații de specialitate și cel - admis - pentru artele dramatice (ori pentru educație fizică și sport etc.). Întradevăr, cineva e ales președinte al țării de către cetățeni cu drept de vot - aşadar nu de comunitatea academică, despre care presupunem că apoi va accepta numirea lui ca profesor de științe politice (titular, să spunem, al cursului de instituții politice românești). Însă criteriile de alegere democratică a unei persoane într-o astfel de funcție publică sunt larg împărtășite și susținute de membrii de specialitate ai comunității academice!

Nu sunt foarte convins că analogia făcută aici e seducătoare. Dar ea ajută, cel puțin, să așezăm discuția noastră într-un context mai larg; iar una dintre concluziile care vor rezulta e o reformulare a punctului de vedere pe care îl susțin asupra cerinței ca o persoană, care va fi să ocupe o poziție academică înaltă, să aibă titlul de doctor.

Am menționat deja un argument rational potrivit căruia în domenii ca artele plastice, dramatice, muzicale sau ca educația fizică condiția doctoratului să nu fie obligatorie pentru numirea în calitate de conferențiar sau de profesor universitar: anume acela că tipul de activitate de performanță în aceste domenii e de alt tip decât cel cerut de un program de doctorat. Acestei susțineri i se adaugă, nu de puține ori, altele două. Mai întâi, susținerea că cerința pe care vrea să o împlinească definiția titlului de doctor poate fi împlinită în mod echivalent de realizări precum performanțe artistice ori sportive. În al doilea rând, uneori se încearcă să se întărească susținerea inițială, argumentându-se că tipul de activitate de performanță din aceste domenii nu e doar diferit, ci chiar incompatibil, incomensurabil cu cel din domeniile standard, în care e potrivit să se impună cerința titlului de doctor. Dacă un artist titular al unui curs de

pictură ar fi să expună discursiv meșteșugul pe care îl transmite studenților, ceva s-ar pierde esențial în această încercare (mai mult ca sigur) nereușită. Dar un matematician sau un filosof sunt în largul lor atunci când scriu o teză de doctorat: fiindcă ceea ce ei fac de obicei ca activitate de performanță în domeniu nu este ceva cu totul diferit.

Pozitia pe care mă voi situa e de a accepta, în mare, acest argument. Dar de aici voi trage o concluzie cu totul diferită de cea dorită de susținătorii lui: voi încerca să arăt că, întrucât și în multe alte domenii (chiar și în filosofie!) o activitate de performanță va putea fi una diferită de cea solicitată într-un program de doctorat (ba chiar incompatibilă cu aceasta!), nu e nimic special cu aceste domenii aparent neîmblânzite. Iar dacă vrem să le atașăm un statut care să nu implice condiția doctoratului, atunci același lucru va trebui să facem și cu celelalte domenii. Or, cum în acestea din urmă reacția va fi extrem de dură împotriva unei asemenea concluzii, va urma că nu putem să atașăm acest statut nici primelor.

Așadar, să acceptăm că activitatea de performanță în domeniile "buclucașe" are un specific chiar incompatibil cu cel care constă în parcurgerea unui program de doctorat și că aceasta permite formularea unor criterii acceptabile de excelență de către comunitatea academică. Acum să ne gândim la un alt domeniu, la științele tehnice⁴ să zicem. Desigur că în acesta nici teza tare, nici cea mai slabă nu sunt corecte; a parurge un program de doctorat în aceste domenii e, dimpotrivă, calea standard de a realiza o performanță profesională. Însă această cale nu e și unică. Un inginer constructor va putea concepe proiectul unui pod și îl va putea realiza efectiv - iar acest tip de activitate nu se suprapune cu totul peste cerințele unui program doctoral în științele tehnice. Un general va concepe și coordona o aplicație militară (care va putea fi apreciată elogios pe plan internațional) - dar ceea ce face nu va fi, în general, sototit ca împlinind integral cerințele unui program doctoral în științele militare.

Sau, pentru un chirurg proba performanței sale profesionale poate consta în filmul unei operații făcute. Dar chiar și în filosofie lucrurile nu stau mai bine: ba chiar, pentru unii filosofi teza tare a incompatibilității între activitatea de performanță în domeniu și cerințele unui program doctoral e cel mai potrivit mod de a descrie situația. Imaginea tratatelor groase de filosofie este pesemne cea care indică paradigmatic faptul că activitatea filosofului se mulează perfect peste un program doctoral. Totuși, lucrurile nu stau mereu astfel; s-ar putea ca unul dintre cei mai importanți filosofi ai secolului, Ludwig Wittgenstein, dacă ar fi produs doar lucrări de genul celor din a doua sa perioadă de activitate filosofică, să nu fi putut obține titlul de doctor. În general, pentru filosofii stilului fragmentar, pentru unii postmoderni a scris o teză după chipul tratatelor ori monografiilor tradiționale ar însemna nu doar ceva incompatibil cu înțelegerea de către ei a filosofiei, ci chiar ceva mai mult: o abdicare de la convingerile profesionale și existențiale cele mai profunde. (Mai mult, a impune ca obligatoriu, nelăsând loc nici unei excepții, titlul de doctor pentru ocuparea unei poziții academice înalte poate da naștere unor situații jenantă; cunosc, de pildă, un eminent om de cultură, autor al multor cărți, dar fără titlul de doctor și care, aproape de apogeul carierei sale, este încă asistent universitar. La statura sa intelectuală, astăzi ar fi cel puțin straniu să se înscrive într-un program doctoral). Aș conchide: chiar dacă în domenii precum artele ori educația fizică norma este că activitatea profesională de performanță nu cade peste cerințele unui program doctoral, în altele compatibilitatea e numai cazul standard, obișnuit. Dacă e să acceptăm cazul de excepție, atunci să fim consistenti: dacă va fi să nu cerem detinerea titlului de doctor pentru ca un actor să fie numit conferențiar universitar, atunci trebuie să lăsăm deschisă posibilitatea ca așa ceva să se întâmple și cu un inginer și cu un medic și cu un filosof etc. (Vreau să accentuez: excepția nu se constituie doar la nivelul unui domeniu ca întreg, ci și la cel al situațiilor din interiorul unui domeniu; a

nu vedea aceste lucruri, a le lăua ca neimportante cred că ar fi, iarăși, o predare în fața entităților supraindividuale colective.) Numai că această concluzie va fi greu de acceptat: mă îndoiesc că medicii, inginerii sau filosofii vor fi fericiți să accepte excepția, dat fiind că ea este acceptată în alte domenii. Atunci însă ce îndrătuire am avea să trătam cu criterii diferite situații care prin natura lor sunt asemănătoare?

O ultimă remarcă: nu cred că reacția adversă, pe care am întâlnit-o adesea, a specialiștilor din alte domenii la ideea că, în vederea ocupării unei poziții universitare, doctoratul ar putea fi înlocuit în criteriile sale de excelență de alte activități, are o natură conceptuală. Mai curând cred că intemeierea ei este pragmatică: vizează, pe de o parte, o tradiție și, pe de altă parte, viitorul. Într-adevăr, apelul la titlul de doctor a permis instaurarea unui set coerent de criterii pentru ocuparea posturilor didactice. Acestui set i se atribuie un caracter nearbitrar, obiectiv; și ne este tuturor limpede ce mare nevoie avem astăzi de astfel de puncte de sprijin. Preocuparea matematicienilor, în principal, de a cuantifica extrem de precis fiecare contribuție profesională ar apărea ca amuzantă, dacă nu ar avea în fundal această dorință sinceră și justificată de a elimina cât de mult arbitriul, subiectivul. Or, a sugera excepția nu ar fi atât o provocare în scopul rafinării unor proceduri existente, cât punerea sub semnul întrebării a unui cadru de referință. Apoi, a așeza viața academică pe un făgăș normal, a o dezvolta potrivit proprietăților criterii de excelență este un ideal asupra căruia niciodată nu vom putea insista îndeajuns; iar admiterea altor criterii, pentru a le înlocui pe cele formulate de doctorat, am văzut că nu închide poarta intruziunii aprecierilor din alte sfere sociale decât cea academică.

Statutul academic

Există însă un argument practic foarte puternic împotriva tezei pe care am

acceptat-o până acum. Să presupunem că, într-adevăr, condiția doctoratului va fi impusă ca de nedepășit, inclusiv în domeniile artei sau educației fizice. În afara uniformității de apreciere a cadrelor didactice universitare pe care o aduce acea cerință, ea va avea și o altă implicație: anume, va conduce la creșterea calității prestației didactice profesionale în acele domenii; fiindcă toți cei care vor dori să promoveze vor trebui să se înscrie într-un program doctoral, iar, astfel, atât ei cât și, în general, școala românească vor profita. Raționamentul este, evident, greșit. Mișcarea nu va fi aceea de asaltare a conducătorilor de doctorat cu teme noi și interesante, ci una opusă: prea puțini vor fi interesați fie să rămână în interiorul sistemului de învățământ artistic sau de educație fizică și sport, fie să intre în acesta. Există multe alte genuri de activități pe care persoane cu pregătirea, cu performanțele celor care aspiră la o poziție didactică le au deschise în față, cu oportunități atât materiale cât și profesionale uneori mult mai mari. Si nu e vorba numai de cei care acum sunt în situația de a concura pentru ocuparea unui post de conferențiar sau de profesor universitar: nici tinerii nu vor fi mai tentați, cunoșcând ce perspective îi așteaptă. Ca urmare, va trebui să ne așteptăm la o prăbușire a învățământului artistic și de educație fizică și sport; or, exact lucrul acesta nu e de dorit, mai ales când problema se pune la nivelul unor opțiuni strategice.

Concluzia propusă îmi pare puțin prea pesimistă, și anume din două motive. Mai întâi, nu cred că vom asista la o retragere masivă a cadrelor didactice spre alte slujbe; funcționează și aici acel mecanism de alegere a alternativei care conduce la cele mai mici modificări și care, cum s-a argumentat adesea, e marca deciziei în condiții de incertitudine ireductibilă. Apoi, chiar dacă ne putem aștepta ca atracția pentru cariera didactică să scadă, acest lucru e corect doar pe termen scurt. Situația indusă în anii trecuți, când oportunitățile de specializare pe domeniul artelor erau extrem de scăzute (să ne gândim la numărul ridicol de mic al locurilor la aceste

specializări pentru care se organiza examenul de admitere) tinde și va tinde o bună bucată de vreme să nu se modifice. Însă într-un termen ceva mai lung numărul tinerilor cu pregătire și cu performanțe ridicate în aceste domenii e posibil că va crește mult; iar atunci piața forței de muncă va fi deosebit de vie, încât și pozițiile din învățământul de arte vor fi mai dorite decât în prezent. Oricum, însă, ideea că introducerea cerinței doctoratului va putea avea efecte perverse e de luat în seamă; și cum, pe de altă parte, dezvoltarea învățământului în domeniul artistic este o prioritate (manifestată, sper că se va admite acest lucru, fie și numai prin creșterea anuală a numărului de locuri pentru anul întâi sau pentru studii aprofundate), va fi nevoie să regândim argumentul și teza inițială. Dar, se va obiecta, motivele invocate acum nu sunt conceptuale, ci practice și sociale (ori chiar politice) - iar mai devreme s-a sugerat că cele de genul lor nu se cuvine să conteze hotărâtor în disputa noastră. Sunt de acord: totuși, sper că se va concede că astfel de motive pot avea un rol cel puțin prin aceea că ne solicită să punem puțin altfel problema. Căci, dacă ar fi să recapitulăm cele de până acum, am obținut ceva dezarmant de simplu: învățământul universitar artistic, ca și cel de educație fizică și sport, trebuie și în același timp nu trebuie să fie considerat ca deosebit de învățământul universitar tehnic, umanist, de medicină etc.

În situații precum cea în care ne aflăm acum, o manevră de multe ori reușită e aceea de a ridica puțin privirea, pentru a vedea ce se întâmplă în alte ogranizații. Ar fi, de altfel, prea trufă să ne închipuim că problema a apărut ori a fost inventată la noi; nu neapărat în forma dată, dar cel puțin în expresia ei mai generală: care e statutul învățământului de artă și de educație fizică și sport - al absolvenților și al personalului instructor? (Aș vrea să atrag de pe acum atenția asupra impreciziei expresiei pe care am folosit-o pentru a vorbi despre cadrele didactice din învățământul artistic și de educație fizică și sport.) Sigur, în țări diferite nu a fost urmată o aceeași cale; ba chiar în aceeași țară mai mult de una a fost

găsită satisfacțioare. În mare, două sunt calele pe care s-a mers. Prima e cea care bănuie că vine cel mai lesne în minte: acest învățământ a fost integrat deplin în structurile universitare, cu același statut. Ceea ce înseamnă că absolvenții primesc un calificativ echivalent cu studiile superioare din alte domenii; că persoanul instructor are drepturi și îndatoriri similare celor ale cadrelor didactice care funcționează în celelalte departamente. Adică spre a reveni la punctul initial al discuției - condiția doctoratului se pune pentru ele la fel ca și pentru ceilalți: ea se cere aici dacă se cere pentru poziții similare în alte departamente; și nu se cere aici dacă, pentru poziții similare, nu se cere în alte departamente. Specificul domeniilor artistic, de educație fizică și sport se poate, de bună seamă, să aibă implicații importante privind obligațiile cadrelor didactice; însă aceste diferențe sunt în interiorul schemei, nu privesc scheme diferite de a integra acest învățământ.

Cea de-a doua cale e, pare-se, cea mai umblată. Acestui gen de învățământ i se recunoaște specificul. Si tocmai de aceea el e instituționalizat în scheme diferite de cele în care e încorporat învățământul din domeniile tehnici, umanist, economic, medical etc. Uneori școlile de artă, de pildă, sunt instituții separate de universități și nu au un statut universitar (ori sunt integrate în colegii). Alteori sunt structuri în interiorul universităților, dar la fel fără statut universitar. Ce înseamnă aceasta? Mai întâi, înseamnă că absolventul unei astfel de școli e absolvent în sensul că a obținut o meserie, un mestesug. Dar de aici nu deurge logic - iar în fapt se acceptă acest lucru - că el sau ea are o calificare universitară. Este pregătit sau pregătită ca actor, pictor, pianist etc.; însă calificarea sa nu este de nivel universitar.

E poate puțin stranie această idee. Parte din sentimentul pe care îl naște vine pe următoarea rută: pictorul, actorul, pianistul au, în cultura noastră, un statut de intelectual. Si cum nu ar intra acesta în contradicție cu sugestia că el sau ea nu are o calificare de nivel universitar? Cum sugestia aceasta apare ca mai puțin puternică decât teza care i se

opune, ea va fi să fie respinsă. Nu aş vrea aici să intru într-o chestiune atât de delicată precum aceasta. Părerea mea este că, luată ca întreg, ea este falsă. Fiindcă se rezemă pe o prejudecată adânc înrădăcinată și care constă din cel puțin două elemente: primul e că statutul de intelectual presupune o diplomă universitară. Aceasta nu înseamnă că oricine posedă o astfel de diplomă e intelectual, ci că un intelectual fără diplomă este o făcătură: a zice despre cineva că e un intelectual fără diplomă este, de fapt, un mod politicos (dacă nu și ironic) de a zice că nu este intelectual. Nu neg că acest punct de vedere a avut, în decenile trecute, o destinație precisă; însă azi el e legat de o altă supozitie: aceea că cineva este ceva pentru că poate proba prin mijloace birocratice acest lucru (că e intelectual - prin diploma universitară). Nu abilitățile pe care le poate proba, nu performanța dovedită - ci împlinirea unor condiții formale e luată ca esențială. Cel de-al doilea element e următorul: se consideră că o pregătire de performanță tip postliceal nu poate să fie decât una universitară. Si această susținere este, în opinia mea, falsă. Ea se bazează pe ideea că tipurile de pregătire a unei persoane se pot așeza pe trepte de singure scări. Or, așa ceva nu se mai poate face în prezent. Astfel, la noi, precum și în multe alte părți, colegiile sunt văzute adesea (prin același ochelari) ca un fel de universități ratate: cine, în general, nu poate ajunge să aibă o pregătire universitară se va mulțumi cu una de colegiu. Or, lucrurile nu stau deloc așa. Alături, desigur, de activitățile care pot fi înțelese potrivit acestui calapod, colegiile realizează multe alte activități alternative, care nu pot fi puse pe o unică ierarhie. Cam la fel stau lucrurile și cu învățământul de artă ori de educație fizică și sport: dacă acceptăm că nu e de tip universitar nu suntem forțați să conchidem că este inferior acestuia, ci doar că e de un tip alternativ. Are alte genuri de exigențe, alt mod de desfășurare a activităților didactice, alte obiective etc. (În paranteză fie zis, încercarea de a gândi potrivit unei singure scheme, unei singure ierarhii întreaga varietate a activităților postli-

ceale de realizare a unei specializări ridicate e un caz particular al unei bolnăvicioase tendințe ori ispite către generalitate de care mulți filosofi au vorbit în vremea din urmă.)

În al doilea rând, instituționalizarea în scheme distincte a învățământului artistic și de educație fizică și sport duce la un statut diferit al personalului cu atribuții didactice. Cum în aceste domenii cursurile fundamentale sunt "practice", activitatea de conceptualizare teoretică nu e deosebit de relevantă; și, acceptându-se acest fapt, cerințe precum un număr de publicații teoretice ori doctoratul nu sunt impuse. Dar, totodată, cadrele didactice care predau în aceste școli nici nu dețin titluri didactice universitare. Transpunând problema la noi, ar decurge că nu ar urma să existe în aceste domenii funcții didactice precum cele de conferențiar și de profesor universitar. Cu un termen generic, persoanele care au sarcini didactice în acele școli sunt numite "instructori". Iar pentru ca unei persoane să i se poată atribui astfel de sarcini, evident că principalele criterii puse la lucru sunt competența profesională (expri-mată, de pildă, prin calitatea interpretării unor roluri, prin valoarea expozițiilor realizate, prin performanțele sportive obținute etc.) și prin abilitățile în lucru cu studenții.

Se cuvine să fie făcute aici câteva comentarii. O astfel de strategie de a privi învățământul artistic și de educație fizică și sport are câteva avantaje de neneglijat, mai ales dacă se va trece și aici la un sistem de studii modulare. O personalitate importantă va putea fi mult mai ușor invitată să tînă un curs ori o serie de prelegeri, să ocupe o poziție importantă fără să se mai facă referiri la cerințe pe care acea persoană, dedicată performanței de un anumit gen în domeniul, nu le-a avut niciodată în intențiile sale. Dacă ar dori, Francisc Vaștag ar putea deveni un astfel de instructor, împărtășind din experiența sa cursanților care, pesemne, ar câștiga mult mai mult în acest fel decât dacă ar audia prelegerile unui "doctor în box". Dar, pe de altă parte, nu cred că strategia s-ar bucura la noi de un prea mare succes. Dimpotrivă; fiindcă ea

ar fi înțeleasă ca un mijloc prin care unele persoane vor ajunge să piardă ceea ce au - titlurile universitare. Ce titlu e acela instructor? Cum poate un profesor universitar să devină un simplu instructor? și mai putem atrage oameni de valoare în învățământul de artă ori de educație fizică și sport dacă tot ceea ce le putem oferi e acest (chiar jignitor) titlu de instructor? Recunosc, aşa stau lucrurile. Dar eu două amendamente: mai întâi, eşti măhnit să constați că în aceste argumente (pe care le-am auzit nu de puține ori) se urmărește combinarea celor două scheme instituționale într-o manieră prin care să se recupereze doar avantajele, nu și responsabilitățile individuale: din schema tradițională s-ar lua titlurile didactice, dar fără cerințele ei de performanță; din schema alternativă s-ar lua criteriile de performanță, dar fără titlul de instructor. Totuși, cred că e posibil să se combine cele două scheme într-o manieră rezonabilă. Anume, dacă se va admite că o persoană care împlineste cerințele academice similare celor din alte domenii poate primi un titlu universitar, de exemplu de conferențiar sau de profesor; iar dacă nu, va avea titlul de instructor.

Cu aceasta am ajuns la un al doilea comentariu. Strategia de combinare a celor două scheme pe care am sugerat-o aici e de fapt particularizarea unei propunerii formulate în urmă cu câțiva ani de I. Mihăilescu, L. Vlăsceanu și C. Zamfir. Cei trei autori au sugerat să se accepte în învățământul superior două rute: una de cercetare și una didactică. Fiecare ar urma să aibă propriile criterii de excelенță (să fim iarăși atenți să nu le punem pe aceeași scară!), propriile ierarhii. Iar fiecare va putea opta pentru ruta care îi se potrivește mai bine. Condiția publicării unei lucrări cu caracter teoretic, a susținerii unui doctorat se va pune doar în cazul rutei de cercetare; pentru ruta didactică lucrările propuse ar putea fi în principal cu caracter metodic, aplicativ, note de curs etc. Această a doua cale pe care se va putea desfășura cariera didactică a unei persoane în învățământul superior (în calitate deci de "instructor") e aplicabilă unui evantai larg de situații. Am amintit de unele

cadre didactice din domeniul artelor, din cel al educației fizice și sportului; însă același lucru ar fi valabil pentru personalul destul de numeros care realizează activități precum cursuri practice de limbi străine, cursuri practice de inițiere în informatică, cursuri practice de metodica și predarea unor discipline în învățământul preuniversitar, cursuri introductive (cursuri credit pentru studenții de la alte specializări) - bunăoară cursuri introductive de filosofie, de sociologie, de fizică, matematică. Iar lista s-ar putea prelungi cât de mult.

În această secțiune a eseului am încercat să reformulez argumentul inițial, înținând seamă de diferențele strategiei de a include în schemele instituționalizate susținerea că învățământul artistic, cel de educație fizică și sport au caracteristici care nu pot fi prinse în schemele instituționale standard. Admitând aceasta, argumentul se modifică, concluziile se multiplică; însă cea care "doare" acum, cea de la care am plecat, nu a putut fi modificată. Am văzut că nu sunt motive pentru ca, în schemele instituționale existente, să se admită ca cineva să ocupe o poziție academică înaltă (de conferențiar sau de profesor universitar) fără a împlini cerințe care privesc elaborarea unor studii teoretice de specialitate și, în particular, susținerea unei teze de doctorat în domeniu. Dacă aşa stau lucrurile, atunci pesemne că singurul chip prin care mai poate avansa ar fi acela de a chestiona rationalitatea schemelor instituționale existente. În secțiunea următoare chiar astfel voi proceda. Însă, cum problematica deschisă e foarte largă, mă voi opri asupra unei singure presupuneri pe care funcționează schemele existente: aceea că realizarea unor performanțe academice e posibilă numai dacă persoana își dedică întreaga carieră profesională acestui obiectiv.

Cariere profesionale multiple

Când ești la Universitatea Oxford și urmează să intri în legătură cu membrii

LOGICA BIROCRATICĂ A DOCTORATULUI

vreunui colegiu, trebuie să fii cu mare băgare de seamă cum li te adresezi. Cel mai simplu e cu profesorii: sunt foarte puțini, ai auzit de ei și nu poți să faci mari gafe. Mai dificil e cu ceilalți: unii sunt doctori, dar alții nu; unora le zici "Doctore X" iar celorlalți "Domnule X" (sau "Doamnă X", sau "Domnișoară X" - e drept, acum e aproape o gafă să faci această ultimă deosebire). Și ești uneori uimit să vezi că o anumită personalitate nu are titlul de doctor și trebuie să-i spui "domn" sau "doamnă". E adevarat, totuși, că între cei tineri e cam greu să găsești pe cineva care nu e doctor; și, de asemenea, e greu de crezut că în următorii ani un Tânăr va reuși să rămână cadre universitar la Oxford fără să aibă titlul de doctor. Dar - atenție! - de aici nu decurge deloc că peste treizeci de ani la Oxford nu va mai fi nici o dificultate în felul cum să te adresezi unui membru al corpului didactic. Cineva - un principal (aici folosesc termenul englezesc) al unui colegiu mi-a explicat și de ce: să presupunem, zicea el, că unul dintre absolvenții strălucitori ai colegiului are o carieră strălucită în sectorul bancar, ajunge vicepreședinte ori chiar președinte al unei bănci. Să mai presupunem că activitatea sa e materializată în câteva cărți de specialitate bine cotate; sau să presupunem că un absolvent are o carieră eclesiastică, devine un teologabil și cunoscut prin lucrările sale. Dar niciunul nu a avut timpul să urmeze un program doctoral. Întrebare: va fi oare posibil ca ei să devină membri ai comunității academice? Findcă se poate întâmpla (iar această supozitie nu e doar una abstractă) ca la o anumită vîrstă aceste persoane să dorească într-adevăr să devină cadre didactice. Răspunsul e un hotărât da. Și nu în sensul (traduc situația în sistemul românesc) că va putea ocupa o funcție de lector, dar nicidcum una de conferențiar sau de profesor universitar; dimpotrivă, îi va fi deschis orice post; nu va avea vreun obstacol birocratic în față. Ceea ce contează în numirea cuiva într-o poziție în colegiu, continua acel principal, este pe de o parte performanța profesională, pe de altă parte eficiența activității sale cu studenții: dacă există motive serioase pentru a

considera că studenții vor învăța temeinic de la cursurile sale, atunci ce poate împiedica numirea sa?

Aici sunt două supozitii adânci, care nu sunt prea ușor de acomodat cu felul în care acest argument e privit de mulți dintre noi. Prima e foarte generală; e filosofică și de aceea poate că statutul ei e puțin ambiguu. Anume, sau e greu de renunțat la ea - și argumentul va fi atunci respins de plano; sau e prea ascunsă în străfundurile cadrelor noastre conceptuale încât nu o recunoaștem, nu o admitem ca supozitie. În argumentul de mai sus era adusă drept criteriu fundamental natura consecințelor unei activități: dacă acea persoană despre care știm că e competentă va avea rezultate remarcabile cu studenții, atunci chiar acest lucru e esențial pentru numirea ei în calitate de cadre didactice. Întemeierea e una teleologică sau consecinționistă, depinde de consecințele unei acțiuni. Mulți dintre noi ar fi însă tentați să nu pună prea mare preț pe un atare criteriu. Mai degrabă, ceea ce îi va interesa e dacă acea persoană satisface o regulă: dacă da, atunci drumul e deschis și pesemne că va conta mult drept criteriu ce rezultate va avea respectiva persoană cu studenții; dacă nu, atunci acele rezultate nici nu sunt de luat în seamă. Tensiunea adâncă dintre un mod de gândire consecinționist și unul neconsecinționist (deontologist, cum i se mai zice) nu e deloc facil de înțăturat. În acest loc am vrut numai să o menționez: chiar dacă o voi lăsa deoparte, îmi pare că este totuși esențială în felul în care se structurează diversele reacții critice la argumentul de mai sus (și, ca urmare, la propunerea ce va fi avansată în această secțiune).

Cea de-a doua supozitie este mai precisă și mai concretă. Ca unul care am fost interesat de această chestiune, aş risca să spun că ea se află la temelia tuturor reglementărilor pe baza cărora se judecă acum activitatea unui cadre didactic⁶ (fie că e vorba de legi, de hotărâri de guvern ori de reglementări transmise de Ministerul Învățământului): este ideea că performanța academică solicită o carieră profesională academică, întinsă pe întreaga

perioadă a vieții active a unei persoane. În învățământul universitar românesc există cinci trepte: preparator, asistent, lector, conferențiar, profesor. Ele sunt ierarhizate (ordinea în care le-am numit este de la cea mai joasă la cea mai înaltă poziție) și, în mod normal, fiecare treaptă trebuie parcursă. Între trepte există praguri; au existat niște precizări, din 1991, ale Ministerului Învățământului, potrivit cărora o persoană trebuie să stea pe fiecare treaptă cel puțin trei ani; și, punând la socoteală condițiile de vechime pentru a candida la un post, rezultă că cineva poate ajunge pe poziția cea mai înaltă, în mod normal, cel mai devreme la vîrstă de patruzeci (și ceva) de ani. Îar dacă ar fi să își înceapă cariera didactică mai târziu, desigur că acea vîrstă ar crește. Să ne mai gândim că a fost o prevedere după care cineva nu putea ocupa un post de asistent dacă avea mai mult de treizeci și cinci de ani. Toate aceste reglementări solicită ca planul profesional al unei persoane care, eventual, ar dori să aibă o carieră universitară să fie stabilit foarte devreme și, de asemenea, să nu fie apoi schimbă în chip dramatic. Ar fi exclus, bunăoară, ca cineva să navigheze anii la rândul prin mai multe facultăți, până își află precis înclinația și capacitatele, să lucreze apoi într-o firmă, practicând meșteșugul dobândit, iar abia apoi să vină în învățământul universitar, sau să înceapă o astfel de carieră, dar să și-o întreprindă fiindcă a obținut un număr de ani un contract cu o firmă industrială ori cu o bancă, ori a deținut o funcție politică, iar apoi să revină în universitate - iar cariera să nu-i fie mai mult sau mai puțin afectată⁷.

Însă astfel de situații sunt în prezent tot mai numeroase și ele indică o schimbare de structură în poziția universității în viața unei societăți: universitatea e parte a ei, iar interacțiunile ei cu societatea iau și forma unui schimb permanent de personal.

Din perspectiva individului implicat, la mijloc este ideea unei cariere profesionale multiple în cursul vieții active. Potrivit instituționalizărilor actuale, decizia privind cariera profesională este făcută foarte timpuriu, cel mai târziu în perioada imediat următoare

încheierii studiilor universitare. Iar decizia, cel mai probabil, este irevocabilă. O asemenea alcătuire instituțională constrâng radical alegerile individuale, iar gradul de libertate admis pentru acestea, ca și măsura în care circumstanțele exterioare sunt lăsate să varieze sunt reduse la minim.

Două genuri de considerente pot fi ridicate împotriva ideii de carieră profesională unică. Mai întâi, ea afectează grav libertatea de alegere individuală. Când societatea actuală se aşează astfel încât să favorizeze opțiunile individuale, ideea carierei profesionale unice i-ar veni în răspăr; pe de altă parte, nu trebuie uitată mișcarea uriașă spre recunoașterea diversității, a valorilor și idealurilor diferite. Ideea că pluralismul inalienabil de concepții morale, filosofice, religioase, politice - contradictorii și chiar imposibil de reconciliat - este definiitoriu pentru o societate democrată modernă și una dintre cele care vine în forță, părând să devină cardinală în vremile imediat următoare. Atunci înseamnă că structurile instituționale, regulile după care ele se constituie și funcționează trebuie să fie astfel încât să nu se ridice în contra diferitelor căi alternative pe care cineva ar vrea să se înscrie.

Alături de considerentele de acest prim gen - a căror natură e prioritar filosofică - sunt și altele, sociale: există deja o presiune socială puternică pentru a recunoaște posibilitatea unor cariere profesionale multiple (între care și una academică) și pentru a elabora mecanismele, procedurile de derulare a lor. Îar argumentul practic principal în acest sens este acela al eficienței activității unei persoane care se încadrează pe o asemenea rută.

Să revenim acum la problema noastră. Din perspectiva schițată aici, cerința obligativității titlului de doctor pentru ocuparea unei poziții de conferențiar ori de profesor universitar apare ca un indiciu al presupunerii că pentru cineva cariera academică exclude orice alte cariere alternative. S-ar putea că această situație să fie resimțită cel mai puternic exact în domeniile artelor și educației fizice și sportului. (Pornisem prin a da exemple și din alte domenii: economic, teo-

logic, științe sociale și politice; desigur că admit că și aici se iveste aceeași tensiune.) Atunci ar trebui să admitem că trebuie să găsim soluții pentru a da seamă de aceste fapte.

Dar cum? Cred că nu vom putea neglija nici argumentele din secțiunea anterioară și nici sugestia că situația nu e specifică doar unor domenii. Soluția nu e însă una doar administrativă; nu cred, aşadar, că ea va putea fi formulată, să zicem, la nivelul Ministerului Învățământului, în particular în Direcția Generală Învățământ Superior. Ea este de formulat mult mai departe, la nivel legislativ. Nu vreau în nici un caz să se înțeleagă că regulile jocului ar trebui stabilite la acel nivel: acolo

va fi nevoie doar de schimbarea opțiunii generale de a guverna învățământul superior. (A stabili în amănunt chiar regulile jocului ar însemna altceva: învățământul superior să fie administrat de stat - ceea ce e cel mai puțin de dorit și de admis.) La nivel legislativ ar trebui să se creeze proceduri care nu s-ar mai baza pe supozitii chestionabile precum ideea unei cariere profesionale unice; iar apoi Ministerul Învățământului ar urma, în nouă cadru, să elaboreze și să aplique criterii metodologice generale. Or, regulile se pot schimba; iar ingineria normativă e una dintre cele mai interesante activități.

Note și bibliografie

1. De director general al Direcției Generale Învățământ Superior și Cercetare Științifică Universitară.
2. În cele ce urmează voi folosi termenul "academic" pentru a mă referi la poziții, activități ori structuri universitare. Așa se face în toată lumea; iar dacă cineva la noi nu ar fi de acord cu acest lucru, e propria-i opțiune; mă îndoiesc că în contexte precum acestea se poate decreta.
3. Nu iau în discuție chestiunea privitoare la natura unui doctorat în aceste domenii. Nu puțini au reacționat cu nedismulată mirare (și nu numai) când cineva a primit titlul de doctor în educație fizică și sport cu o temă de fotbal: "doctor în fotbal"? Oricât ar fi de interesantă și oricât de mult s-ar putea discuta despre ea, chestiunea este irelevantă în cele ce urmează.
4. Aici e poate interesant să fac o mențiune. Când s-a sugerat ca o persoană să primească titlul de doctor în domeniul din care face parte programul doctoral pe care l-a urmat, o obiecție care s-a ridicat a fost aceea că în științele tehnice o asemenea prevedere nu e aplicabilă, fiindcă titlul acordat e cel de doctor inginer, iar dacă persoana respectivă nu e inginer (e matematician ori filolog, să spunem) nu i se poate conferi și titlul de inginer. Numai că problema e artificială: titlul conferit unei persoane care a urmat un program doctoral în științele biologice e cel de doctor în biologie; celui care a urmat un program doctoral în domeniul istoriei i se conferă titlul de doctor în istorie etc. În științele tehnice s-a preferat să se spună doctor inginer, adică doctor în științele tehnice. Or, dacă cineva are acest titlu, nu decurge nimic în legătură cu licența pe care o posedă (de inginer sau de matematician sau de economist etc.).
5. Această strategie este, cred, realistă și, în plus, ar avea consecință practică de a permite soluționarea gravei crize de personal didactic existente în învățământul superior românesc. Ar fi, cred, de dorit ca prevederile ei să fie luate în seamă în elaborarea noului statut al personalului didactic.
6. Se merge până acolo încât și sporul de vechime e diferențiat după cum persoana și-a desfășurat sau nu activitatea în învățământ. Ca să reluăm unul dintre exemplele de mai sus, fostul director de bancă,

dacă ar fi să fie încadrat într-o universitate, s-ar considera că nu ar avea nici un an vechime efectivă în învățământ.

7. Nu e o glumă: mi-a luat mult timp discuția cu funcționarii unei mari universități cu privire la felul în care să interpreteze acea reglementare legală după care cel care candidează la un post de asistent universitar trebuie să aibă cel puțin trei ani vechime. Dânsii ziceau că cerința impusă e ca persoana în cauză să fi lucrat trei ani (să aibă carte de muncă din care să rezulte acest lucru). Șomajul nu punea vreo problemă: perioada de șomaj era acceptată ca vechime. Necazul era cu cei care în

această perioadă au studiat (și-au luat un doctorat prin alte țări, să zicem): ei, se argumenta, nu au dreptul să participe la concurs, căci nu au vechime (în timp ce altcineva care a stat somer ori a avut un post de muncitor necalificat nu ar fi să întâmpine nici o dificultate.) Nu contează că în cazul de față totul s-a putut termina cu bine (textul prevederii poate fi luat și în sensul că cei trei ani trebuiau doar să se fi scurs de la terminarea facultății); contează altceva: cât de profund este impregnat felul nostru de a vedea și a decide într-o situație cu o presupoziție ca cea pe care o discutăm aici.